

УДК /378.4.016:93/94/(477.83-25) ЛДУ ім.І.Франка»1944/1953»
DOI: 10.24919/2312-2595.12/54.283770

Володимир КАЧМАР

доктор історичних наук, професор, проректор Львівського національного університету імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, індекс 79000 (wkachmar13@gmail.com)

ORCID: 0000-0003-4026-7642

Олексій СУХИЙ

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, індекс 79000 (O.Sukhuu@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0631-0910>

Researcher ID <https://publons.com> researcher\3007145\

Бібліографічний опис статті: Качмар, В., & Сухий, О. Історичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка у перші повоєнні роки (1944–1953рр.): викладачі та студенти. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 12/54, 617–632. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283770>.

**ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ЛЬВІВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (1944–1953):
ВИКЛАДАЧІ І СТУДЕНТИ**

Анотація. Мета статті – висвітлити наукову та громадсько-політичну діяльність викладачів та студентів історичного факультету Львівського державного університету

© Володимир Качмар, Олексій Сухий, 2023

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

імені Івана Франка у повоєнний період. **Методологія дослідження** базується на засадах історизму, науковості, авторської об'єктивності, просопографічних методів вивчення проблеми, історичної компаративістики. **Наукова новизна** полягає у тому, що в статті уперше комплексно висвітлюється історія історичного факультету Львівського університету у перші повоєнні роки (1944–1953). **Висновки.** Автори розглядають зміст наукових та науково-дидактичних процесів в одному з провідних закладів вищої освіти УРСР – Львівському університеті у повоєнні роки, висвітлюючи кадрове наповнення факультету, діяльність кафедр та окремих професорів, наукові зацікавлення вчених. Як окремий напрям дослідження вивчається політична ситуація у повоєнному Львові та ставлення офіційної влади до учнів М. Грушевського і його історичної школи.

Ключові слова: історичний факультет; Львівський університет; кафедри та вчені факультету; наукові інтереси; студенти університету.

Volodymyr KACHMAR

PhD (History), Associate Professor of Mykhailo Hrushevsky Department of Contemporary History of Ukraine, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universytetska Street, Lviv, Ukraine, postal code 79000 (wkachmar13@gmail.com)

ORCID: 0000-0003-4026-7642

Oleksiy SUKHYY

PhD (History), Professor, Head of the Department of Modern History of Ukraine of Mykhailo Hrushevsky Department of Contemporary History of Ukraine, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universytetska Street, Lviv, Ukraine, postal code 79000 (O.Sukhyy@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0631-0910>

Researcher ID <https://publons.com> researcher\3007145\

To cite this article: Kachmar, V. & Sukhyu, O. (2023). Istorychnyi fakultet Lvivskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka u pershi povoienni roky (1944–1953): vykladachi i studenty [Faculty of History of Ivan Franko State University of Lviv in the first post-war years (1944–1953): teachers and students]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 12/54, 617–632. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283770> [in Ukrainian].

FACULTY OF HISTORY AT IVAN FRANKO STATE UNIVERSITY OF LVIV IN THE FIRST POST-WAR YEARS (1944-1953): TEACHERS AND STUDENTS

Abstract. *The purpose of the article is to highlight the scientific and socio-political activities of teachers and students at the Faculty of History, Ivan Franko State University of Lviv in the post-war period. The research methodology is based on the principles of historicism, scientific research, author's objectivity, prosopographic methods of studying the problem, and historical comparativism. The scientific novelty is that for the first time the article comprehensively covers the history of the Faculty in the first post-war years (1944–1953). Conclusions.* The authors consider the content of scientific and scientific didactic processes in one of the leading institutions of higher education of the Ukrainian SSR – Lviv University in the post-war years, highlighting the staffing of the faculty, the activities of departments and individual professors, and the scientific interests of scientists. The political situation in post-war Lviv and the attitude of the official authorities towards the students of M. Hrushevskyy and his historical school are studied as a separate direction of research.

Key words: history faculty; Lviv University; departments and faculty scientists; scientific interests; university students.

Постановка проблеми. Одним з важливих напрямів української історичної науки залишається вивчення історії найстарішого закладу вищої освіти нашої держави – Львівського університету. Особлива увага дослідників приділена повоєнному періоду його історії, коли в умовах сталінської репресивної

моделі формувалися основи фундаментальних наук, а в їх числі й сучасної гуманітаристики, важливе місце серед яких займали історичні школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Післявоєнний період університетської історії знайшов висвітлення у колективній історії Університету – Львівський університет (Львівський університет, 1986, енциклопедії Львівського університету, виданої у двох томах (Encyclopedia, 2011), довідковій літературі, статтях В. Мельника, В. Качмара та ін.

Мета статті – проаналізувати та висвітлити післявоєнну історію історичного факультету через призму діяльності його кафедр та вчених, з'ясувати суспільно-політичні обставини, в яких працював факультет.

Виклад основного матеріалу. В сучасній українській історичній науці активно розвиваються новітні напрями досліджень. Серед яких, мікроісторія, локальна історія (Сухий, 2012, с. 24–34; Сухий, 2014, с. 19–36; Сухий, 2015, с. 43–54; Сухий, 2016, с. 235–237). На кафедрі новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка здійснюються наукові пошуки в рамках «усної історії», інтерв'ювання. Цей процес супроводжується новими підходами до проблем методології та методики вивчення історії (Зашкільняк, 1999, Зашкільняк, 2009).

Нові стимули до розвитку здійснюються і у сфері вивчення історії повсякдення. Цей науковий напрям корелюється і у вивченні історії Львівського університету, особливо на сучасному етапі його історії, як подієвої, так і просопографічної. Особливе місце в післявоєнній історії Львівського вишу займає історичний факультет (Історичний факультет, 2000).

Історичний факультет у Львівському університеті розвивався відповідно засад, які були визначені офіційною радянською владою. Ще під час першого етапу запровадження радянської системи у 1939–1941 рр. у виданні, ініціатором якого був ректор Михайло Марченко (пізніше репресований історик), могло з'явитися таке видання, як «Записки історичного та філологічного факультетів». У цій книзі ще цитували твори Михайла Грушевського, а авторами статей були Олександр

Оглоблин, Наталія Полонська-Василенко, Іван Крип'якевич. В умовах «других совітів» ситуація змінилася.

Вивчаючи цей відтинок історії 1939–1941 рр., ми свого часу звернули увагу на дискусію, яка відбувалася у міському середовищі Львова та серед його викладачів щодо присвоєння імені університету. Розглядався варіант щодо надання університету імені Івана Франка не лише, але й Михайла Грушевського. Так що в цей період відкритого несприйняття М. Грушевського навіть окремі партійці не висловлювали (Качмар, 2005, с. 7; Качмар, 2005, с. 5; 2008; Качмар, 2010).

У час Другої світової війни університет не працював. Після вигнання 27 липня 1944 р. німецьких військ зі Львова почалося відновлення діяльності вищого навчального закладу та його історичного факультету.

Організаційно вибудовувалася структура факультету, складались студентські групи. Обов'язки декана виконував професор Іван Крип'якевич; реформувалися старі передвоєнні та виникали нові кафедри: історії стародавнього світу та археології (завідувач – І. Вейцківський); історії середніх віків (завідувач – М. Скорик, з 1945 р. – Д. Похилевич); історії УРСР (завідувач – І. Крип'якевич); історії народів СРСР (завідувач – В. Осечинський); історії південних і західних слов'ян (завідувач – М. Кордуба); історії нового часу (завідувач – І. Белякевич).

Зміни стосувалися і кадрового наповнення історичного факультету. До Львова скеровувалися викладачі з університетських центрів інших регіонів СРСР. Серед них професори Дмитро Похилевич, Іван Вейцківський, Олександр Бейліс та ін., однак працювали й викладачі без належної історичної освіти, вчених звань і наукових ступенів (Історичний факультет, 2000, с. 57).

У 1948–1949 рр. відбулася структурна реорганізація факультету, в результаті якої було зменшено кількість кафедр і об'єднано кафедру історії західних і південних слов'ян та кафедру історії нового часу, і на їх базі створено кафедру історії нового часу і країн Сходу (завідувач – І. Белякевич), що проіснувала до 1952 р. коли з неї виокремили кафедру історії південних і західних слов'ян (завідувач – Д. Похилевич). У

1949 р. ліквідовано кафедру історії УРСР, яку відновили у 1957 р. (завідувачем став доц. О. Цибко). Об'єднано також кафедру історії стародавнього світу і археології з кафедрою історії стародавнього світу та середніх віків, яку очолив І. Вейцківський (Історичний факультет, 2000, с. XV).

Викладачі факультету вирізнялися не лише науковими уподобаннями, а й політичною активністю. Скажімо, ініціатором т. зв. боротьби з націоналізмом виступав ректор університету Іван Белякевич (ректором був у 1944–1948 рр.). Після звільнення його з посади з'ясувалося, що він був справжнім одеським аферистом: називав і підписував себе «професором», хоча професорського диплома не мав (Дашкевич, 1996, с. 226 – 266). У 1970-х рр. І. Белякевич, ще працював на історичному факультеті, був уже «доцентом» і читав курс «Вступ до спеціальності». Політично лавірував, тому що підписувався залежно від обставин чи «Белякевич», чи «Білякевич».

Навколо І. Белякевича сформувалася група викладачів, які прибули до Львова із Ленінграда, Одеси, Москви, Києва і окремі з них відзначалися своїм українофобством. Це колишній працівник КДБ професор Роман Бродський, професор Георгій Гербільський (уважався «сірим кардиналом» цієї антиукраїнської групи) (Дашкевич, 1996, с. 226–266).

Симпатіями студентів користувався професор Ю. Гроссман. Читав лекції українською мовою, у приватних розмовах зі студентами також розмовляв українською, хоча усі студенти знали, що він москвич, який закінчив Історико-архівний інститут. Його батько Мирон Гроссман встановлював радянську владу у Середній Азії, будучи партійним керівником, а згодом, склавши іспит з української мови в часи «українізації» в УСРР, став директором величезного заводу «Серп і Молот» у Харкові. Професор Юрій Миронович Гроссман 1980-х рр. виїхав до сина, який проживав у США. Там написав двотомник «Пережитое и передуманное». У першому томі цього видання, Ю. Гроссман описував свої дитячі роки проведені у Харкові і вперше заговорив про голодомор; описував події війни, на якій став інвалідом, втративши ногу. Окремі сюжети книги пов'язані з дисидентським рухом в Україні.

Прибулі з інших університетів викладачі до Львова читали на історичному факультеті з 1970-х рр. практично усі лекції українською мовою. Virізнявся професор Роман Бродський, який хоча вважався добрим фахівцем з новітньої історії зарубіжних країн, однак на українську не переходив. Виняток складала його індивідуальні розмови зі студентами-українцями. Дуже часто професор хизувався своїм навчанням на китайському відділенні Інституту східних мов у Ленінграді. Своє навчання поєднував із роботою в Комітеті державної безпеки СРСР. Напевно, попереднє місце праці накладало відбиток на професора, тому що в рамках спецкурсу з історії зарубіжних країн він проводив заняття для студентів-істориків інколи у криміналістичній лабораторії юридичного факультету Львівського університету, і їх зміст не мав нічого спільного з новітніми процесами у зарубіжжі.

Особливе місце посідав серед прибулих до Львівського університету викладачів Дмитро Леонідович Похилевич. Він розпочав наукову діяльність ще у довоєнний період. У 1933 р. його призначено директором і старшим співробітником Науково-дослідного інституту історії української культури імені академіка Дмитра Івановича Багалія. У січні 1934 р. з цієї посади звільнено, до того ж виключено з партії – «за втрату більшовицької пильності», яка проявилася начебто у недостатній боротьбі з буржуазно-націоналістичними елементами керованого ним інституту. У 1935 р. Дмитру Похилевичу вдалося влаштуватися на роботу в Арзамаський учительський інститут, який діяв при Горьковському педагогічному інституті. Однак у лютому 1938 р. його було заарештовано за доносом сусіда по будинку, який стверджував, що нібито Д. Похилевич виявляє «підозрілий інтерес і симпатії до Польщі, бо схвально відгукується про польську історичну літературу». Згідно із судовим вироком у листопаді 1938 р. його, звинуваченого у шпигунстві на користь «буржуазно-поміщицької» Польщі, було відправлено на 10 років до виправно-трудового табору НКВС. Стараннями його дружини (була на прийомі навіть у голови Президії Верховної Ради СРСР М. І. Калініна) в кінці 1939 р. вирок було скасовано, однак Д. Л. Похилевич ще деякий час

залишався у таборі як вільнонайманий працівник (Крикун, 2017, с. 8, 9).

Від 1945 р. діяльність Д. Л. Похилевича пов'язана зі Львівським університетом імені Івана Франка, де він спочатку очолював кафедру історії середніх віків, згодом був доцентом кафедри історії стародавнього світу і середніх віків, а після захисту докторської дисертації його було призначено у жовтні 1952 р. завідувачем новоствореної кафедри історії південних і західних слов'ян (обов'язки завідувача цієї кафедри виконував до 1973 р.). Коло його наукових інтересів було пов'язане з дослідженням аграрної історії феодальної доби.

Д. Л. Похилевич користувався авторитетом у студентському середовищі. Його учні Ярослав Мельничук і Василь Пірко захистили дисертації з аграрних відносин у Руському воєводстві XVII–XVIII ст. (Крикун, 2017, с. 15). Професор створив на кафедрі історії південних і західних слов'ян власну наукову школу, до якої належать академік НАН України Ярослав Ісаєвич та професори Микола Крикун та Леонід Зашкільняк.

Професори Л.О. Зашкільняк та М.Г. Крикун зазначають, що у рамках офіційної методології Дмитро Леонідович вирізнявся оригінальними поглядами на проблеми аграрної еволюції Центрально-Східної Європи, вносячи чимало творчих елементів, які ставили під сумнів найбільш штучні побудови вульгарно-соціологічного плану (Центральна і Східна Європа, 1998, с. 3–6).

Інший же працівник факультету Василь Осечинський, доцент, який очолював кафедру історії СРСР, запобігав перед університетським керівництвом та міськими партійними органами. В науковому плані, займаючись історією Галичини, розглядав її як «колонію» чи «напівколонію» Австро-Угорщини, підтримуючи радянські ідеологи. (Поведінку В. К. Осечинського окремі викладачі-українці в кулуарах пов'язували з тим, що в час Другої світової війни він перебував на окупованій німцями території і постійно побоювався бути притягнутим до відповідальності радянськими органами).

Працювали на історичному факультеті у післявоєнний час і українці. Зокрем, Іван Крип'якевич, Мирон Кордуба, який

очолив кафедру історії південних і західних слов'ян. На цій же кафедрі працював ще один учень Михайла Грушевського Омелян Терлецький (Дашкевич, 1996, с. 226–266).

Хоча на початковому післявоєнному етапі перелічені нами професори були допущені до університетської праці, однак піддавалися постійним нападкам як з боку ректора І. Белякевича, так і українофобської професури. Не відставали від них і українці зі східних областей УРСР, зокрема, декан історичного факультету Володимир Горбатюк. Він намагався змусити Івана Крип'якевича та Мирона Кордубу виступати з брудною лайкою проти особи професора Михайла Грушевського. Так, у газеті «Вільна Україна» від 4 серпня 1946 р. В. Горбатюк писав: «... окремі професори і наукові працівники в усних виступах і в пресі всіляко уникають критики буржуазно-націоналістичної концепції Грушевського, його «школи», допускають часто тлумачення в дусі шкідливої концепції..., а подекуди, навіть відверто вихваляють Грушевського, як «вченого», «забуваючи» про його націоналістичну концепцію і антинародну діяльність. Саме в такому дусі виступали професор Кордуба і професор Крип'якевич на засіданнях кафедр історичного факультету в січні-лютому 1946 року під час критики буржуазно-націоналістичної концепції Грушевського» (Горбатюк В., 1946).

Критика І. Крип'якевича, М. Кордуби, О. Терлецького звучала і на так званому пленумі історичної кафедри у лютому 1946 р. (виступав І. Белякевич), і у виступі Івана Грушецького – першого секретаря Львівського обкому КП(б)У у серпні 1946 р., виступі секретаря по пропаганді Львівського обкому КП(б)У Є. Желяка, на Республіканській нараді з питань пропаганди 24–26 червня 1946 р. у Києві.

До критики львівських істориків доєдналися і апаратні працівники з Москви. Зокрема, якийсь С.М. Ковальов зазначив, що у Львівському університеті і досі читають лекції з історії України в дусі Грушевського і його концепцій (Дашкевич, 1996, с. 226–266).

Вражає кількість засідань партійних органів у Львові, де йшлося про українських професорів на історичному факультеті. До критиканів І. Крип'якевича та М. Кордуби доєдналися заступник директора Львівського історичного музею Богдан

Дудикевич (син відомого галицького москвофіла Володимира Дудикевича), доцент Львівського університету Василь Осечинський. Останній започаткував на факультеті т. зв. «ярликову історію», коли практично кожну публікацію починали з критики М. Грушевського та його школи.

Протягом 1947–1948 рр. майже всіх представників історичної школи М. Грушевського звільнили з Університету. Професора І. Крип'якевича було вислано на почесне заслання до Києва.

Особливу увагу Львівському університету приділяло київське партійне керівництво. Зокрема, у листопаді 1944 р. – у Львові відбулися збори представників інтелігенції проти українських буржуазних націоналістів. У січні 1945 р. – нарада вчителів західних областей у Львові, де було заслухано доповідь Дмитра Мануїльського «Українсько-німецькі націоналісти на службі у фашистській Німеччині». У березні 1946 р. відбулася ліквідація Греко-католицької церкви. Тоді ж – у вересні 1946 р. відбулися загальноміські збори інтелігенції Львова у приміщенні театру ім. М. Заньковецької з «каяттям» живих ще представників школи М. Грушевського – й одночасно працівників університету – Мирона Кордуби, Омеляна Терлецького, Івана Крип'якевича (молодий Ярослав Дашкевич був на цих зборах і зазначив: «мені досі моторошно на згадку про інсценізоване тоді інквізиторське судилище») (Дашкевич, 1996, с. 226–266).

12–22 квітня 1950 р. у Львові відбулася виїзна Наукова сесія Інституту історії АН УРСР, на якій обговорювалося питання про підвищення ідейно-теоретичного рівня праці істориків. Пленум ЦК КПУ 3 листопада 1951 р. ухвалив постанову про боротьбу з українським націоналізмом та з його космополітизмом (Дашкевич, 1996, с. 226–266).

Політична та морально-психологічна обстановка в університеті багато в чому залежала від позицій ректорського корпусу. Ректорами університету в досліджуваний період були: 1944 р. – О. Паше-Озерський; 1944–1948 рр. – І. І. Белякевич; 1948–1951 рр. – Г. М. Савін; 1951–1963 рр. – Є. М. Лазаренко. Зміни намітилися лише в часи Євгена Лазаренка і були пов'язані як з особою самого ректора, так і політичними процесами, викликаними хрущовською відлигою.

Аналогічні зміни стосувалися й історичного факультету, де деканами були: І. П. Крип'якевич (1944–1945), В. Т. Горбатюк (1945–1946), А. С. Брагінець (1947–1948), О. Г. Цибко (1948–1950), І. І. Белякевич (1950–1952), І. Д. Донець (1952–1959).

Особливу роль у Львівському університеті 1944–1953 рр. відіграло студентське середовище. Хоча у післявоєнний період зросла кількість студентів-українців та студентів інших національностей, як зазначено у ювілейній книзі до 60-річчя історичного факультету, назагал атмосфера в колективі була складною. Студенти виключалися з університету за найменші проступки, а часом і надумані причини. У вересні 1949 р. були відраховані з числа студентів Р. Гладкий (II курс), З. Матисякевич (III курс) та Р. Підгірський (IV курс). Причиною називалося те, що, мандруючи під час канікул карпатськими селами, вони записували народні пісні, в тому числі повстанські, і мали при собі карту Галичини, укладену «буржуазним націоналістом» Володимиром Кубійовичем. Подібні випадки були непоодинокі (Історичний факультет, 2000, с. XV).

Період 1944–1953 рр. контрастує із передвоєнними 1939–1941 рр. мовною ситуацією у Львові та його університеті. Вже у 1953 р. заняття українською мовою проводили лише 49 викладачів, а російською – 295 (Історичний факультет, 2000, с. XVI).

Тотальна русифікація цього періоду була пов'язана і зі змінами на факультеті та фактичною ліквідацією кафедри української історії. З червня 1949 р., згідно із наказами Міністра вищої освіти УРСР, кафедру історії УРСР було об'єднано з кафедрою історії СРСР. Цей стан виразно демонстрував русифікаторську політику центральної та регіональної влади у Львівському університеті.

У часи горбачовської перебудови окремі викладачі факультету, які працювали у повоєнний час, залишили Львів і переїхали до своїх синів та дочок, які перебували поза Львовом і Україною. Професор Юрій Гросман, як ми уже згадували, переїхав до сина Сергія у США, професор Анатолій Лозинський у Федеративну Республіку Німеччину, професор Олександр Бейліс до Москви. Цей перелік можна продовжувати. Новий

викладацький склад, який наповнив історичний факультет у 1980-х рр. демонстрував сучасну віху історії університету.

Висновки. Розвиток історичного факультету 1944–1953 рр. відбувався у складних умовах, викликаних дією центрального партійного керівництва та місцевих функціонерів. Ідеологічна заангажованість перешкождала створенню творчої атмосфери на факультеті, зрештою, і значна частина професорсько-викладацького складу стояли на компартійних засадах, зв'язуючи свою працю з декларативними вимогами центру. Досліджуваний етап історії історичного факультету пов'язаний з боротьбою влади проти школи М. Грушевського та недопущенням його учнів до викладацької праці. Адміністрація університету з політичних міркувань створювала обмеження для громадських ініціатив студентства, а окремі з них були виключені при необґрунтованих обставинах із університету.

Джерела та література

- Encyclopedia** (2011). Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т., вид. рада: І.О. Вакарчук (голова) та ін. (Т. І. А-К.; Т. 2. Л.–Я). Львів : ЛНУ імені Івана Франка.
- Горбатюк, В.** (1946). Викорінимо залишки буржуазно-націоналістичних концепцій Грушевського і його школи. Закінчення. *Вільна Україна*, 4 серпня.
- Вінниченко, О., & Целуйко, О.** (упоряд) (2000). Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940–2000). *Ювілейна книга*. Львів.
- Дашкевич, Я.** (1999). Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів. Михайло Грушевський і українська історична школа. *Матеріали наукових конференцій, присвячених Михайлові Грушевському*. Львів, 24–25 жовтня 1994 р. Харків, 25 серпня 1996 р., Львів, 29 вересня 1996 р., 226–268.
- Зашкільняк, Л.** (1999). *Методологія історії від давнини до сучасності*. Львів: Львівський національний університет імені І. Франка, 189–219.
- Зашкільняк, Л.** (2009). *Замітки про сучасну українську історіографію. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*. Київ : Інститут історії України НАН України, 14–29.
- Зашкільняк, Л., & Крикун, М.** (ред.). *Центральна і Східна Європа в XV–XVIII століття: питання соціально-економічної та*

політичної історії. До 100-річчя від дня народження Професора Дмитра Похилевича. Львів: Львівський державний університет ім. Івана Франка, 3–6.

Качмар, В. (2005). Реорганізація Львівського університету 1939–1940 рр. *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка* : Зб. наук. праць, 7, 328–339.

Качмар, В. (2005). Між ідеалами «радянзації» та «українізації»: діяльність Михайла Марченка на посаді ректора Львівського університету в 1939/1940 рр. *Lwow. Miasto – społeczeństwo – kultura / Akademia Pedagogiczna w Krakowie*. Kraków, 5, 141–159.

Качмар, В. (2008). Ректор Львівського університету Михайло Марченко: формування світогляду та «київський» період діяльності. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 16, 479–485.

Качмар, В. (2010). Михайло Марченко: перший радянський ректор Львівського університету, 1939–1940. *Lwów. Miasto – społeczeństwo – kultura / Akademia Pedagogiczna w Krakowie*. Kraków, 7, 327–345.

Качмар, В. (2005). Михайло Марченко – ректор Львівського державного українського університету в 1939/1940 рр. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*, 15, 25–36.

Крикун, М. (2017). Життя, наукова діяльність та остання книга Дмитра Похилевича. Похилевич Дмитро. Нариси з історії селян Великого князівства Литовського другої половини XIV століття. Біла Церква : Видавець Пшонківський О.В., 7–20.

Сухий, О. (2012). Сучасна історична наука в Україні: візії та напрями. Україна-Європа-Світ. *Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 10, 24–34.

Сухий, О. (2015). Сучасне історіописання в Україні: візії і напрями. Історія та історики у Львівському університеті: традиції і сучасність (до 75-річчя створення Історичного факультету) : колективна монографія. Львів : ПАІС, 43–54.

Сухий, О. (2014). Візії і напрями в сучасній українській історіографії. *Zagadnienia społeczno-ekonomiczne, polityczne, kulturalne I religijne w badaniach polskich, slowackich oraz ukraińskich*. Tom I. Historia-Religia/Pod redakcja Wacława Wierzbienca. – Jarosław, 19–36.

- Сухий, О.** (2016). Сучасна українська історіографія: напрями та перспективи. *Сучасна українська нація: мова, історія, культура. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю з нагоди 15-річчя кафедри українознавства 16 березня 2016 року*. Львів : Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 235–237.
- Чугайов, В.** (відп. ред.) (1986). Львівський університет. Львів.

References

- Encyclopedia** (2011). Lvivskiyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka: v 2 t. [Ivan Franko Lviv National University: in 2 vols], vyd. rada: I.O. Vakarchuk (holova) ta in. (T. I. A-K.; T. 2. L.–Ia.). Lviv : LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
- Horbatiuk, V.** (1946). Vykorinyamo zalyshky burzhuazno-natsionalistychnykh kontseptsii Hrushevskoho i yoho shkoly. Zakinchennia [Let's eradicate the remnants of the bourgeois-nationalist concepts of Hrushevskiyi and his school. End]. *Vilna Ukraina – Free Ukraine*, 4 serpnia [in Ukrainian].
- Vinnychenko, O., & Tseluiko, O.** (uporiad) (2000). Istorychnyi fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (1940–2000) [Faculty of History of Ivan Franko Lviv National University (1940–2000)]. *Yuvileina knyha – Anniversary book*. Lviv [in Ukrainian].
- Dashkevych, Ya.** (1999). Borotba z Hrushevskym ta yoho shkoloiu u Lvivskomu universyteti za radianskykh chasiv. Mykhailo Hrushevskiyi i ukrainska istorychna shkola [Struggle with Hrushevskiyi and his school at Lviv University during Soviet times. Mykhailo Hrushevskiyi and the Ukrainian historical school]. *Materialy naukovykh konferentsii, prysviachenykh Mykhailovi Hrushevskomu – Materials of scientific conferences dedicated to Mykhailo Hrushevskiyi*. Lviv, 24–25 zhovtnia 1994 r. Kharkiv, 25 serpnia 1996 r., Lviv, 29 veresnia 1996 r., 226–268 [in Ukrainian].
- Zashkilniak, L.** (1999). Metodolohiia istorii vid davnyiny do suchasnosti [Methodology of history from ancient times to modern times]. Lviv: Lvivskiyi natsionalnyi universytet imeni I. Franka, 189–219 [in Ukrainian].
- Zashkilniak, L.** (2009). Zamitky pro suchasnu ukrainsku istoriografiiu. Ukraina KhKh st.: kultura, ideolohiia, polityka [Notes on modern Ukrainian historiography. Ukraine of the 20th century: culture, ideology, politics]. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 14–29 [in Ukrainian].

- Zashkilniak, L., & Krykun, M.** (red.). Tsentralna i Skhidna Yevropa v XV–XVIII stolittia: pyannia sotsialno-ekonomichnoi ta politychnoi istorii. Do 100-richchia vid dnia narodzhennia Profesora Dmytra Pokhylevycha [Central and Eastern Europe in the XV–XVIII centuries: issues of socio-economic and political history. To the 100th anniversary of the birth of Professor Dmytro Pokhilevich]. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet im. Ivana Franka, 3–6 [in Ukrainian].
- Kachmar, V.** (2005). Reorganizatsiia Lvivskoho universytetu 1939–1940 rr. [Reorganization of Lviv University in 1939–1940]. *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka : Zb. nauk. Prats – Scientific notebooks of the Faculty of History of Ivan Franko Lviv National University: Collection. of science works.* 7, 328–339 [in Ukrainian].
- Kachmar, V.** (2005). Mizh idealamy «radianyzatsii» ta «ukrainyzatsii»: diialnist Mykhaila Marchenka na posadi rektora Lvivskoho universytetu v 1939/1940 rr. [Between the ideals of «Sovietization» and «Ukrainization»: Mykhailo Marchenko's activities as rector of Lviv University in 1939/1940]. Lwow. Miasto – spo łeczeństwo – kultura / Akademia Pedagogiczna w Krakowie. Kraków, 5, 141–159 [in Ukrainian].
- Kachmar, V.** (2008). Rektor Lvivskoho universytetu Mykhailo Marchenko: formuvannia svitohliadu ta «kyivskiy» period diialnosti [Rector of Lviv University Mykhailo Marchenko: formation of worldview and the «Kyiv» period of activity]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist – Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood*, 16, 479–485 [in Ukrainian].
- Kachmar, V.** (2010). Mykhailo Marchenko: pershyi radianskiy rektor Lvivskoho universytetu, 1939–1940 [Mykhailo Marchenko: the first Soviet rector of Lviv University, 1939–1940]. Lwów. Miasto – spo łeczeństwo – kultura / Akademia Pedagogiczna w Krakowie. Kraków, 7, 327–345 [in Ukrainian].
- Kachmar, V.** (2005). Mykhailo Marchenko – rektor Lvivskoho derzhavnogo ukrainskoho universytetu v 1939/1940 rr. [Mykhailo Marchenko – rector of Lviv State Ukrainian University in 1939/1940]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia mizhnarodni vidnosyny – Bulletin of Lviv University. International relations series*, 15, 25–36 [in Ukrainian].
- Krykun, M.** (2017). Zhyttia, naukova diialnist ta ostannia knyha Dmytra Pokhylevycha. Pokhylevych Dmytro. Narysy z istorii selian Velykoho kniazivstva Lytovskoho druhoi polovyny XIV stolittia

- [Life, scientific activity and the last book of Dmytro Pokhilevich. Dmytro Pokhilevich. Essays on the history of the peasants of the Grand Duchy of Lithuania in the second half of the 14th century]. Bila Tserkva : Vydavets Pshonkivskyy O.V., 7–20 [in Ukrainian].
- Sukhyi, O.** (2012). Suchasna istorychna nauka v Ukraini: vizii ta napriamy. Ukraina-Yevropa-Svit [Modern historical science in Ukraine: visions and directions]. *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriya: Istorii, mizhnarodni vidnosyny – Ukraine-Europe-World. International collection of scientific works. Series: History, international relations.* Ternopil : Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, 10, 24–34 [in Ukrainian].
- Sukhyi, O.** (2015). Suchasne istoriopsannia v Ukraini: vizii i napriamy. Istorii ta istoryky u Lvivskomu universyteti: tradytsii i suchasnist (do 75-richchia stvorennia Istorychnoho fakultetu) : kolektyvna monohrafiia [Modern historiography in Ukraine: visions and directions. History and historians at Lviv University: traditions and modernity (to the 75th anniversary of the Faculty of History): collective monograph]. Lviv : PAIS, 43–54 [in Ukrainian].
- Sukhyi, O.** (2014). Vizii i napriamy v suchasni ukrainiskii istoriografii [Visions and trends in modern Ukrainian historiography]. *Zagadnienia społeczno-ekonomiczne, polityczne, kulturalne I religijne w badaniach polskich, slowackich oraz ukraińskich. Tom I. Historia-Religia/ Pod redakcja Wacława Wierzbienca. – Jaroslaw, 19–36 [in Ukrainian].*
- Sukhyi, O.** (2016). Suchasna ukrainska istoriografii: napriamy ta perspektyvy. Suchasna ukrainska natsiia: mova, istoriia, kultura [Modern Ukrainian historiography: trends and perspectives. Modern Ukrainian nation: language, history, culture]. *Materialy naukovopraktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu z nahody 15-richchia kafedry ukrainoznavstva 16 bereznia 2016 roku – Materials of the scientific and practical conference with international participation on the occasion of the 15th anniversary of the Department of Ukrainian Studies on March 16, 2016.* Lviv : Drukarnia LNMU imeni Danyla Halatskoho, 235–237 [in Ukrainian].
- Chuhaiov, V.** (vidp. red.) (1986). Lvivskyy universytet [Lviv University]. Lviv [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 17.04.2023 р.*